

*Uittreksel uit de dagboeken
van Aloys Harmsen,*

geb. 23 - 01 - 1922 woonde in de
Tweede Wereldoorlog op Haart 57,
Aalten. (Nu: Haartseweg 23, 23A)

Woord vooraf:

Ondergetekende heeft de dagboekjes met
toestemming van de familie Harmsen gelezen
en de gegevens genoteerd, die belangrijk zijn om
inzicht te krijgen in de oorlogshandelingen in
relatie tot 'De Haart' e.o.. in de breedste zin van
het woord.

De weersgesteldheid; de vele bombardements-
vluchten van de Engelsen en Amerikanen naar
Duitsland, de hobby activiteiten en wat de
dagelijkse arbeid van Aloys Harmsen (R.K.) was,
zijn niet altijd in het onderstaande uittreksel
opgenomen, behalve de eerste dag én als het voor
de context van de gegevens wenselijk is om een
indruk te krijgen van de situatie op dat moment.
Mocht u daar wél belangstelling voor hebben,
dan verzoek ik u contact op te nemen met
Karin Harmsen, Bosweg 2, Aalten, die de
dagboekjes in haar bezit heeft.

Ik heb de tekst zonder spellingcorrectie
overgenomen. Zó was het!

Dagboek Deel 1: 23 februari 1942 t/m 2 juni 1943.

'Dit boekje schrijf ik, 20 jaar, om later te zien hoe er in de oorlog naar toe is gegaan. Wat we
zo al gedaan hebben. Hoe het hier ging en elders. Alles wat al zo gebeurd is met vliegtuigen
overdag en 's nachts waar bommen zijn gevallen; aan vliegtuigen. En al zo wat meer.
Alles wat alle dagen zo gebeurd.'

- 23-02-1942: Koud sneeuw. Alle dagen 't zelfde. Konijnen gespeurd in 't Molenveld.
1 gezien. Niets gekregen.
- 9 maart: nog geschaatst op de gracht in Bredevoort.
- 11 april: pamfletten gevonden.
- 18 april: nieuwe band opgelegd.
- 12 mei: Offensief ingezet.
- 30 mei: tarwe geleverd in Lichtenvoorde
- 1-2 juni: Bombardement van Essen door 1036 machines, 35 verloren.

'n Liedje gemaakt op 't bombardement van Essen genaamd:
'Duizend in een nacht'.

Alles alles uber Duitsland
Wie had dat gedacht
Duizend in een nacht.
Van de fabriek van Krupp
Staat alleen nog maar de stoep.
Die strate vrij.
De R.A.F is in de lucht.
De helft van Keulen is nu al verdwenen.
En Herman Goering steunt en zucht.

Refrein: Alles, alles.

De strate vrij.
'n Ieder naar de kelder.
De Brit die gooit de boel aan gruis
Heel Holland gnuift van Heerlen tot den Helder.
De mof die krijgt z'n trekken thuis.

Refrein: Alles, alles!

- 8-9 juni: bommen gevallen in Lintelo; 5 koeien gedood
- 24 juni: Hendrik en Gerrit Assink gauw helpen hooi halen. (onweer)
- 11 juli: Lien (zus) naar de Grebbeberg geweest met de 'vrouwleu' van Beckers.
- 16 juli: pannen (dak) gehaald bij te Bokkel.
- 18 juli met de tandem naar de Grebbeberg geweest, mooi weer gehad.
- 20 juli: sensatie. Fietsen opgehaald voor de moffen, overal fietsen weggestopt in de rogge in den bos.
- 23 juli: de Britten 'n offensief ingezet in Afrika.
- 26 juli: 's Morgens weer vliegmachines. Bij Ol'pas 1 neergekomen.
(‘Dat is bij Wiegers (bijnaam of naam van de boerderij was Olpas. Tante Marie Beckers is daar geboren) in Zieuwent. Ze zijn de burens van Hulshof
bijnaam Lammers. Behalve Hulshof Lammers, had je ook Hulshof Trienen.

Anna en Jan Hulshof Trienen. Trienen is de naam van de plaats, de boerderij, waarop ze wonen. Het is allemaal familie van ons via oma Harmsen. Daarom noemt oom Alois ze ook', aldus Ludwien Harmsen)

7 augustus: 7 jongens uit Bredevoort hier geweest.

12 augustus: kabelballon gezien.

19 augustus: Engelsen 'n commando aanval gedaan op Dieppe.
98 vliegtuigen verloren. 91 moffen neergeschoten.
30 piloten gered. Overdag Tommies.

21 augustus: Luchtalarm

28 augustus: Russen opgerukt.

31 augustus: 3000 draineerbuizen gehaald in Miste bij het station.

6 september: kermis in Lichtenvoorde haast niks te doen.

16 september: 2 bommen en brandbommen gevallen in Lintelo.
Boerderij verbrand.

29 september: de hele dag bij Borninkhof.

30 september: v.m. gedorst bij Hoornenborg

2 oktober: bij Meurs geweest: dorsen.

7 oktober: dorsen bij Assink.

14 oktober: bij Frenken dorsen

22 oktober: bommen gevallen in IJzerlo

5 november: sensatie over 't oprukken der Engelse troepen bij El Alemijn
600 vliegtuigen, 250 tanks, 270 kanonnen, 9000
Krijgsgevangenen, dan verder 350 tanks, 400 kanonnen,
20.000 krijgsgevangenen.

7-8 november: Amerikanen en Engelsen geland in Frans Noord- Afrika, overal.

8 november: Zondag sensatie overal: om die landing in Afrika.

10 november: 59.000 krijgsgevangenen, 500 tanks, 1000 kanonnen in El Alemijn en verder daar in handen gekregen.

15 november: 's avonds dansen geleerd.

17 november: 23 Jappenschepen vernield. 8 zelf verloren,

27 november, vrijdag: Duitsers zijn in het onbezette gebied van Frankrijk ingetrokken in Toulon, 64 schepen door eigen bemanning tot zinken gebracht.

Januari 1943:

Toen 't oude jaar verdween
en t nieuwe jaar verscheen.
Wat zal 't brengen. Vrede?

3 januari: Tommies, rooie en groene lichtkogels.

8 januari: Tommies, bommen gevallen in Lintelo: 2 doden.

12 januari: geëvacueerden aangekomen; geen een gekregen.

16 januari: Tommies naar Berlijn

17 januari: Tommies: 't gaat ontzettend goed.

19 januari: Prinses Margriet geboren, woog 7 pond.

27 januari: Tommies 's avonds. Roozeveld en Chercil bij elkaar in Cassablanca, gaat heel goed.
(‘Op 27 januari had oom Alois nog moeite met de naam Churchill, later niet meer’, aldus Ludwien Harmsen)

30 januari: Sensatie: Tommies 2 x boven Berlijn, juist toen Goering wou spreken, gaat geweldig goed.

13 februari: twee vluchtelingen hier gekregen.

16 februari: vluchtelingen weer weg gegaan.
's avonds de hele tijd geluid in Bredevoort.
Klokken uit de toren gehaald.

- 5 maart: 's avonds 10 over half negen: 1 Tommie en dan: Oooooooo!!!
Geweldig!, 'n Tommies, wat 'n grommen, tot 10 uur toe, niks
naar beneden gekomen.
- 6 maart: ne hoop pamfletten gevonden. Politie hier geweest om ze op te
halen. Meisje uit Schiedam hier gekregen.
- 12 maart: 's avonds ontzettend veel Tommies. Boerderijen afgebrand in
Corle, Woold, IJzerlo, door brandbommen.
- 26 maart: 's avonds eerst 'n paar Tommies. En dan geweldig overal brand- en
andere bommen bij 't Batshuis' 8. Aalten huizen afgebrand. In 't Woold
bommen, bommen, overal!
- 27 maart: pamfletten gevonden en boekjes; overal gepraat over die bommen.
- 29 maart: 4 uur op wacht gestaan bij de Hervormde School. Binnenweg
(nu: Kleuverspad, LHV) mocht geen volk door.
- 1 april: Paard naar de vordering geweest.
- 3 april: 's avonds weer geweldig veel Tommies. 2 machines in Corle
neergekomen.
- 7 april: 's avonds geweldige storm. Pannen vlogen van het dak.
- 10 april: Zondag, mooi weer, 's avonds met 12 man jagerballen.
- 25 april: Paschen. In deze eeuw geen Paschen meer op 25 april.
- 27 april: Bommen in Aalten gevallen bij 't Kerkhof 'Berkenhofen'.
- 29 april: 's avonds overal gepraat over 't opkomen der soldaten van 't Nederlandse
leger, die zich moeten melden.
- 30 april: vrijdag weer 't zelfde overal staken en gepraat.
Melkfabrieken staken. Geen melk leveren.
Tommies en nog eens Tommies. Papiermolen afgebrand.
Vliegmachine neergestort bij 'Prange'. 7 piloten dood ontzettend
diep gat geslagen. Geweldig veel schade aan woonhuizen.

- 1 mei: akelige, triestige dag. geen melk gereden overal staken; pannen hangen bij B. Wevers, overal glasschade. De hele dag niks geen zin in werken. 's Avonds allemaal om 8 uur binnen zijn, over 't hele land.
- 2 mei: om 8 uur weer binnen zijn, men zou er om lachen als we niet zo treurig waren. Nog nooit zo'n groot bomgat gezien als bij Prange, veel volk, er heen geweest.. kijken. Pamfletten gevonden.
- 3 mei: schuilkelder schoongemaakt; 's avonds jager-ballen: schik gehad.
- 4-5 mei: geweldig veel Tommies, 1 ½ uur in de schuilkelder.
- 7 mei: 't gaat heel goed; Tunis en Bizerta in Engelse handen, 't gaat geweldig.
- 8 mei: Electric licht in de schuilkelder aangelegd. De boeren willen zogenaamd geen vee leveren. Daarom deze week geen vlees.
- 9 mei: Nu om 9 uur 's avonds binnen zijn.
- 10 mei: Controleurs van de C.C.D. hier geweest, bo. Gesnapt, toen we met de melk weg wilden. Akelig spul. Afwachten wat 't te doen geeft.
- 11 mei: De Controleurs 's avonds er weer geweest bij het melken; alles in orde.
- 13-14 mei: Vliegmachine terechtgekomen bij Te Winkels houtplas. 'n Piloot gekomen bij H. Wevers.
- 15 mei: voor de eerste keer zaterdagsavonds melk rijden.
- 19 mei: Lied. Wijze: 'Lilly Marleen'.

Bij ons in de Sheumasstrasse, heel dicht bij elkaar
Liggen wij in barakken, 't Is treurig, maar 't is waar
Maar als 't uur van vree zal slaan,
Steken wij de hele rotzooi aan.
Voor wij naar huis toe gaan. 2 x

In 't stadje Essen staat de fabriek van Krupp
Waar je hard moet werken voor 'n beetje soep.
En toen de chef met 't loon aankwam
Daar stonden wij totaal van paf.
De helft was er vanaf. 2 x

Als we eten halen, lopen we heel vlug
 Voor wat rotte soep en een beetje kuch (koeg= brood)
 Uren staan wij in de rij
 En iedere Hollander zingt met mij.
 Was Holland maar weer vrij 2x

Ga je soms de stad in, niemand kijkt je aan
 Ze zouden je 't liefste van honger dood zien gaan
 Maar toen de mof in Holland kwa,
 Toen at hij eieren brood en ham.
 En wij? Wij lagen lam. 2x

Het eten dat wij kregen is niet al te best
 Maar worden daar in Holland de varkens mee gemest
 's Avonds voor wij slapen gaan
 Dan heffen wij ons loflied aan:
 Holland staat boven aan. 2x

Wil je 's avonds slapen gaan om 'n uur of tien,
 Dan kun je vaak de Tommies in't zoeklicht zien.
 Ik vroeg me steeds af hoe dat kan.
 Waarschijnlijk de Duitse Jager dan,
 die hen toch afhalen kwam. 2x

De stinkkaas die we krijgen, daar sta je soms van paf.
 Toch moet je hem maar eten, anders pik je 't af
 Een ding is zeker, voor mij 'n feit
 Het eten in de nieuwe tijd,
 is heus geen aardigheid. 2x

Kijk je naar de Russen, dan denk je aan de hel.
 Het zijn maar arme stumpers, 'n beetje been en vel.
 Geef je ze 'n eindje sigaret,
 Dan tikken ze even aan de pet
 En zijn ze weer gered. 2x

Ben je soms van plan om naar Essen toe te gaan?
 Kom dan in ons kamp. En loop dan even aan.
 Het adres schrijf ik op dit papier.
 Het is barak 11 en kamer vier.
 Doe ons ook eens een plezier. 2x

Vervaardigd door onze Hollandse jongens in Essen,
 Geschreven door mij: H.A. Harmsen. Op woensdag 19 mei 1943, om half twee.

- 25 mei: de eerste 100.000 ton bommen op Duitsland gegoooid in deze oorlog.
- 27 mei: Ruzie tussen Lintum, Assink en de Bleumer op de bosgrond.
In de nacht geweldig veel vliegtuigen. 'n Brandend vliegtuig zien neerstorten.
- 29 mei: Tommies overdag. 's Avonds jagerballen met 13 man.
- 31 mei: Amerika heeft z'n 100.000 vliegmachines afgeleverd.
't Gaat heel goed.
- 2 juni: broer (de oudste) Jan op wacht gestaan bij Borninkhof.
(Op deze boerderij woonde een fanatieke N.S.B. er. (genaamd: Dunnewold; deze was gehuwd met een dochter van fam. Van Eerden, die op de 'Borninkhof' woonde)
Men smeerde fosfor op de deurposten en kozijnen om de boel te laten branden.
Dit werd echter ontdekt. Dunnewold deed aangifte in Aalten. Van de daders ontbrak elk spoor. De Duitse bezetter schakelde buurtbewoners in om wacht te houden en deed tevergeefs onderzoek naar de dader(s).L.H.V.)

Dagboek deel 2: 3 juni 1943 - 5 feb. 1944

- 3 juni: 's Heeren Hemelvaart, Luchtwacht gehad van 10 - 2 uur bij Borninkhof met Jan Harbers.
- 5 juni: Postuma doodgeschoten. Politie gaat rond, onderzeeërs (naam voor 'onderduikers'. LHV) zoeken.
- 8 juni: radiotoestel ingeleverd te Bredevoort.
- 15-16 juni: Weer Tommies, Op wacht gestaan bij Borninkhof.
- 22 juni: sensatie: Amerikaanse vliegtuigen overgekomen; 2 brandend zien neerstorten.
Onderzeeër hier gekregen.
- 23 juni: Op 't Distributiekantoor stamkaart ingehouden.
- 25-26 juni: Veel vliegmachines, brandbommen gevallen in 't Molenveld, bij Piek, Harbers en Hoornenborg.
Vliegmachine terecht gekomen in IJzerlo en één in Zieuwent.

- 27-28 juni: Jan weer op wacht geweest bij Borninkhof. Niks te doen geweest.
- 28-29 juni: van 10-2 uur bij Borninkhof op wacht gestaan.
- 2 juli: Churchill heeft gezegd voor dat de bladeren van de bomen zijn zullen er grote veldslagen zijn in de.....en elders. Als 't waar is, is 't mooi. Arbeidsbureau geweest, stempel op de stamkaart.
- 3 juli: Van de Kuinder hier geweest voor 'n onderzeeër. De dokter van Bredevoort. 't Is 'n spul, alle doktoren moeten zich verstoppen.
- 5-6 juli: Offensief ingezet in Rusland.
- 9 juli: Bernard (broer) op wacht bij Borninkhof.
- 10 juli: op wacht gestaan bij Borninkhof.
- 12 juli: 't gaat geweldig goed in Sicilië.
- 15 juli: Overal gepraat over 't weghalen van jongens.
- 17 juli: Weer jongens opgepakt in Barlo.
- 19 juli: N.S.B. politie. de knecht van Kemeink (Kämink??) en z'n zoon zijn opgepakt. 't Is 'n spul.
- 20 juli: weer N.S.B. politie in Barlo geweest. Niks gevonden.
- 21 juli: weer oppassen. N.s.b. politie loopt weer rond. De stationschef van Aalten opgepakt en 'n paar Jodinnen.
- 21-22 juli: 's Avonds Tommies, 's nachts half 3. Alarm!
Weer jongens opgepakt: Johan Harbers, de onderzeeërs van Harbers, Wevers en Huiskamp.
Bernard Wevers, Willem Harbers (vader van Johan Harbers) en Willem Huiskamp ook opgepakt.
- 22-23 juli: bij Wevers geslapen en helpen melken.
- 23-24 juli: op wacht gestaan bij Borninkhof.
- 24 juli: Willem Harbers, Bernard Wevers en Willem Huiskamp weergekomen.

- 25-26 juli: Geweldig veel Tommies. Pamfletten gevonden en Rouwrandjes.
- 26 juli: Ineens overal gejuich en gepraat over Mussolini. 't Gaat heel ' goed.
Tommies overdag bombarderen.
- 28 juli: 's Avonds alweer 'n waarschuwing, dat de 'Zwarten' misschien
weer zouden komen.
- 29 juli: 's Avonds 3 overvalwagens geweest bij H. Wevers, Te Bokkels, Borninkhof,
Heersink, Kruisselbrink. Smeets (of Smees?)
's Avonds Tommies, verder de hele nacht door.
- 4 augustus: gedurende juli 16.000 ton bommen op Duitsland gegoooid.
- 5 augustus: 3 maal gewaarschuwd dat ze jongens oppakken.
In 't Klooster en in Bredevoort zijn ze geweest.
Het gaat goed. Latania en Orel gevallen. Goed zo!
- 6 augustus: naar 't arbeidsbureau geweest.
- 10 augustus: 's Avonds is 't weer hui; jongens opgepakt.
- 14 augustus: Gedurende 't eerste half jaar 36.700 ton bommen op Duitsland gegoooid.
't Gaat geweldig!
- 18 augustus: Op Sicilië de strijd afgelopen. Ieder ogenblik alarm in Duitsland.
- 19 augustus: De hele dag ieder ogenblik luchalarm. Amerikanen overal geweest:
Vlissingen en Gilze Rijen.
- 19-20
augustus: Tommies weer naar Berlijn.
- 22-23
augustus: Tommies bombarderen. Geweldig. Boem, boem, boem.
Van 0 uur tot half 3.
- 24 augustus: Tommies. Luchalarm. Berlijn hevig gebombardeerd.
1500 tot 2000 Ton op Berlijn gegoooid. 58 bommenwerpers keerden niet terug
en 1 jager.
Geweldig mooi, 't gaat heel goed. Laat ie fijn zijn.
- 25 augustus: Oppassen voor jongens oppakken.
Bosman en B. Wevers hier gemolken.

29 augustus: Bij de aanval op Regensburg door de Amerikanen op 18 augustus werden 349 Duitse jagers neergeschoten, zijzelf verloren 58 toestellen.

31 augustus. Koninginnedag.

3 september: Britse 8e leger, de straat van Messina overgestoken en geland in Italië. Heel mooi!

8 september: Groot nieuws! Italië heeft zich over gegeven. Overal gejuich, schik en gepraat. Het gaat ontzettend goed ook in Rusland. Stalina gevallen. 't Hele 'dot(k) etsbikken' in Russische handen.
De Engelse troepen overal in Italië geland. Goed!
Zo moet 't gaan. Zo gaat ie goed. Zo gaat ie goed.

10 september: De Engelsen bij Tarente geland. De Russen hebben Mariapol veroverd. Paard ziek.

12 september: Visserslui hier geweest.

13 september: 's avonds half 7 naar Meurs dorsen.

16 september: Dorus weer hier gekomen. 't Gaat weer geweldig.

16-17 september: Tommies in Berlijn.

19-20 september: 1 vliegmachine gehoord.

20 september: 'Borninkhof' Mina hier geweest: lamp verkopen.

21 september: Churchill heeft gesproken: 't zou nog wel 'n poosje duren.

22 september: De 'Zwarthemden' er weer geweest bij Lievers.

23 september: Dorus weer weggegaan.

25 september: 't gaat geweldig. Amolenks weer in Russische handen.

27 september: kool gehaald bij 'Borninkhof'.

1 oktober: de kleine Hennie bij Wiegers overleden.

3 oktober: Amerikanen op Schiphol, Woensdrecht en Haamstede flink gebombardeerd.

- 3-4 oktober: tijd verzet.
- 4 oktober: naar de begrafenis van Hennie Wiegers. Moeder, Jan, Lien.
- 7 oktober: voor-middags 'Borninkhof' dorsen,
- 8 oktober: 't gaat weer geweldig. Russen over 't gehele front weer opgerukt.
- 16 oktober: Bij B. Wevers roggeland geëgd.
- 18 oktober: weer 'n onderzeeër gekregen.
- 22 oktober: luchtalarm Tommies
Onderzeeër weer weggegaan.
- 27 oktober: weer 'n onderzeeër gekregen.
- 28 oktober: 't oude paard geleverd in Winterswijk.
't Gaat geweldig goed in Rusland. Laat ie fijn zijn.
- 30 oktober: Tommies luchtalarm.
- 30-31 oktober: 'Heuthorst' op Harreveld doodgeschoten.
(In juli 1943 maakt een zekere Heuthorst de omgeving van Lichtenvoorde onveilig. Hij is vaak te vinden rond boerderijen en doet zich voor als een goed Nederlander. Ondertussen geeft hij zijn ogen goed de kost. Door zijn toedoen zijn verschillende Joodse families opgepakt. Op 1 december 1943 wordt Heuthorst dood aangetroffen op de weg tussen Harreveld en Zieuwent. Een revolverkogel had een eind aan zijn leven gemaakt. (De Lichte Voorde, Herdenkingskrant 1940-1945. Pag.14. LHV))
- 1 november: weer twee onderzeeërs hier gekomen.
- 5 november: Amerikanen met 1000 vliegtuigen in Münster,
34 Duitse jagers neergeschoten.
- 8 november: Jan naar de paardenmarkt in Hedel. Paard weergekregen.
- 11 november: gewaarn voor de 'zwarte' politie.
- 14 november: de koeien voor vast op stal.
Twee onderzeeërs weer weggegaan.

22-23

november:

Tommies boven Berlijn. 2300 ton afgegooid.
26 bommenwerpers verloren. Zo moet het!
Grootte verwoesting aangericht.

24 november: naar de lezing geweest van de luchtbescherming in Aalten.
Wel interessant.

26 november: Gomel weer in Russische handen. Amerikanen boven Bremen. Heel goed.

27 november: 1e advent: Bommen in Sinderen.

4 december: 'n varken geslacht.

5 december: 2e advent. Pakjesavond.

6 december: appels boven op zolder in 't stro gestopt voor de koude.

14 december: naar arbeidsbureau geweest

17 december: Borninkhof dorsen

26 december: moeder jarig. Mooi feestje gehad.
't Gaat heel goed. De 'Choah(k)orst' tot zinken gebracht.
Zeegevecht.

27 december: Opperbevelhebbers voor het 2e front benoemd.

28 december: nieuwjaarskaarten schrijven.

31 december: Jan Rots gevallen uit de ringen, ne britse voor aan 't hoofd!
Van het oude in het nieuwe jaar kaarten half 1 naar bed gegaan.
Schik gehad poffertjes, wijn en snoepgoed om 12 uur een rondje gemaakt
onder de appelbomen dan naar de perskuil poosje gestaan en dan weer naar
huis al zingende van:

'Ouwe Taaie Constantijn had z'n hobbelpaard en nog meer..., dan 'n poos de
keuken rond gesprongen al zingende van:

Constantijn had 'n hobbelpaard zonder kop en zonder staart.
Daarmee reed hij de kamer rond, zomaar in ze bloote ,,

vervolgens 't 'Wilhelmus' en toen naar bed.

Het jaar 1944.

Het jaar van vreugde en arbeid
Van plezier en verdriet
Van voorspoed en tegenspoed
is ten einde.

'n Nieuw jaar ligt voor ons
Wat zal het brengen?
De lang verwachtte vrede
Over de gehele wereld?

1944: Het jaar van vreugde en vrede...

1 januari: Nieuwjaarsdag. De hele dag gekaart, 's avonds: Tommies.
't Gaat geweldig goed. Overal.
In het afgelopen jaar werden door de Amerikanen meer dan
4000 Duitse jagers neergeschoten.

4 januari: De Russen hebben de Poolse grens bereikt.

5-6 januari: Gewaarschuwd: Duitsers zochten naar piloten.

9 januari: 's middags bij Beckers gedanst; van de fiets gevallen, gat in de broek.

12 januari: Jan naar Bredevoort geweest, raderen en as wegbrengen voor 'n nieuwe kar.

16 januari: zondag. De afgelopen week zowat alle avonden gekaart.

21 januari: naar Arbeidsbureau Winterswijk.

22 januari: Engelsen en Amerikanen landen in Italië 60 km van Rome.
Veel moffen over komen vliegen, 10 moffen boven Engeland
neergeschoten. Mooi zo.

23 januari: 's avonds gekaart. Schik gehad op mijn verjaardag.

24 januari: stropen geweest. Niks gekregen. 'n Haas en 'n konijn er allebei vandoor.

26 januari: oud prikkeldraad opgerold om te leveren.

27 januari: 's avonds gewaarschuwd voor de zwarten.

28 januari: Rommel opgehaald langs de weg.

29-30 januari: jongens opgepakt in Varsseveld, 16 man.

30 januari: Onder de mis in Bredevoort gewaarschuwd dat ze jongens oppakten. De Pater zei net na het Evangelie. "Er zijn Duitsers in Aalten in de kerk, diegene, die er belang bij heeft, kan gerust de kerk verlaten."
'n Stuk of 6 jongens gingen de kerk uit.
In Aalten werden er 46 jongens opgepakt. Er werd luchtalarm gemaakt, opdat ze toch maken zouden, dat ze van de straat kwamen. Een vrouw werd nog door 't been geschoten.

31 januari: 's avonds weer gewaarschuwd, dat ze in Aalten waren.
Gelukkig niks gekregen.

4 februari: Weer Amerikanen grote formaties naar West Duitsland.
De Russen hen 10 divisies omsingeld.
Vrouw te Bokkel en vrouw Drenthel hier geweest.

'Een boekje vol over 2 jaar... Hoelang nog voor 't vrede is.'

Boekje 3: periode van: 5-2-1944 tot en met 21 -11-1944

5 februari: zaterdag. Weer Amerikanen. Hoe vaak zouden ze nog moeten komen voor 't weer vrede is? Hoeveel bommen nog afgooien hopen, dat 't niet lang meer duurt dat we gauw vredesfeest zullen hebben.

8 februari: 'n nieuwe zaaimachine gekregen van Ter Welle (smid)

10 februari: 's avonds naar 'n uitvoering geweest in 'Ons Huis' te Bredevoort.

11 februari: 's avonds weer Tommies. Luchtalarm: bommen gevallen, konden ze horen fluiten. 4 bommen bij Jentink en 5 bij 'De Domme Aanleg.'

16 februari: In Varsseveld werden 2 Joden en 1 onderzeeër doodgeschoten.
In Aalten moeten ongeveer 'n 50 huizen ontruimd worden.

18 februari: Molen van 't dak afgefallen, mast middendoor gebroken.
Spandraad door geknapt. Pannen kapot. Propeller en dynamo kapot.
Ontzettend vervelend.

(‘Ook jammer dat de molen van het dak was gevallen (18 febr.). Papa had zelf een windmolen op het dak van de schuur gebouwd, zodat ze via een agregaat zelf stroom opwekten.’ aldus Ludwien Harmsen)
 ’s Avonds de petroleum vergasser weer aangemaakt.
 Jongens opgepakt in Lintelo. Weer gewaarschuwd dat ‘de Zwarten’ er weer waren. Weer in Lintelo geweest.

19 februari: nog ’n bom gesprongen bij Jentink.

22 februari: Churchill gesproken: Van het begin af 10.000 vliegmachines verloren en 48.000 vliegtuigpersoneel. Churchill heeft gezegd, dat ’t deze lente en deze zomer nog harder zal gaan.

Brandbommen gevallen in Enschede. Konden de rookwolken hier zien. Nijmegen, Arnhem, Koevorden en Roermond ook gebombardeerd. Er wordt al gesproken van 1000 doen in Nijmegen.

23 februari: Jan op wacht gestaan bij ’n bom aan ‘De Domme Aanleg’

24 februari: Jan weer op wacht bij ‘De Domme Aanleg’; Mej. Somsen en Mej. Rexwinkel hier geweest, meubels of beddengoed ophalen voor de moffen. Donderdag nog even geschaatst, 3 baantjes.

25-26 februari: Jan weer op wacht gestaan bij ‘De Domme Aanleg’.

28 februari: Mofse vrouwen in Aalten aangekomen. Het wachtlopen bij ‘De Domme Aanleg’ is af.

6 maart: 1 vracht hout naar Woordes gebracht om te zagen voor planken dennenhout.

10 maart: weer ’n paardenvordering in Aalten. ’s Middags Borninkhof dorsen.

11 maart: weer Borninkhof dorsen.

13 maart: planken weer opgehaald bij Woordes Bredevoort, naar de smid geweest met ’t paard.
 Th. Smeets hier geweest haarknippen.
 Zes pannen van ’t dak gewaaid.

19 maart: De Russen hebben de grens van Roemenië bereikt.
 ’t Gaat heel goed.

- 20 maart: *meisje van Zwijntink in Bredevoort verdronken.*
- 21 maart: *weer gewaarschuwd dat de overvalwagen er was.
Duitsland trekt Hongarije binnen. Ongeveer 100.000 man.
Heel Hongarije bezet. Nou zowat, de hele winter gekaart.
's Avonds zo gemiddeld 5 dagen per week.*
- 23 maart: *Hier overal lege benzinetanks neergekomen in 't Walfort,
bij de spoorbaan: bij Te Paske, Mooiboer, Te Bokkel, Heyinkboer.*
- 24 maart: *1 piloot neergekomen bij Venemans; stuk of wat brandende
vliegtuigen zien neerstorten.*
- 26 maart: *Tommies; luchtalarm in Aalten en Bredevoort. 'n Poos van
de fiets af geweest tot het over was en toen naar huis gefietst.*
- 30 maart: *ongeveer 'n 40 ratten gevangen en ontzettend veel muizen.*
- 31 maart: *Jan Harbers (=Johan Harbers) weer gekomen van Krakow.*
- 2 april: *Palmzondag; 's avonds voor het laatst gekaart.*
- 2-3 april: *de tijd een uur vooruit gezet.*
- 7 april: *bij Anna een jongen dochter.
(Anna is de oudste zus, getrouwd met Wieggers', aldus Ludwien Harmsen)*
- 8 april: *de boel opruimen voor de Paschen.*
- 9 april: *1e Paaschdag, de eerste zwaluw gezien.*
- 10 april: *2e Paaschdag; ik hoop dat 't de laatste Paschen is in oorlogstijd,
want zo is 't ook nog niks.*
- 15 april: *Koekoek gehoord.*
- 20 april: *gewaarschuwd dat er 500 'zwarten' in Winterswijk waren.
's Avonds 'de groenen' in Aalten.*
- 22 april: *'s avonds ongeveer kwart over 6, Amerikanen de hele tijd overoliegen,
benzinetanks naar beneden zien komen.
Ontzettend veel overgekomen. Mooi gezicht.
Ongeveer 1000 bommenwerpers en 1000 jagers.*

- 27 april: *nieuwe stamkaarten gehaald. Twee keer voor niks naar het distributiekantoor geweest.*
- 29 april: *nieuwe kar opgehaald bij Nibbelink.*
- 30 april: *weer Amerikanen alle dagen boven Frankrijk egaal door.*
- 30-1 mei: *Tommies*
- 2 mei: *planken zagen; kar weer in elkaar getimmerd.*
- 9 mei: *Russen aanval begonnen op Sebastopol.*
- 10 mei: *Sebastopol in Russische handen. De hele Krim weer Russisch(!)*
- 11 mei: *De koeien dag en nacht in de wei; aren in de rogge.*
- 12 mei: *Britten en Amerikanen offensief ingezet in Italië.*
- 18 mei: *Hemelvaartsdag.*
- 21 mei: *Weer Amerikanen 200 locomotieven beschoten in Duitsland. 70 kapot geschoten. Ook hier in ons land, treinen afweer geschut, transformatoren, schepen.*
- 24 mei: *Ik ben door 't dak geschoten. De armen over de nok van dak geslagen. Gelukkig goed afgelopen!*
- 25 mei: *Bosman geholpen met vleugelen op 'n bosgrond. ('Vleugelen of vlegelen is met de hand dorsen met een vlegel, 2 stokken met een leren riempje daartussenin. Dat dorsen moest op lemen of zachte grond gebeuren, anders sloeg je de graan- of roggekorrels kapot en trouwens ook de bovenste stok van je vlegel. Ik heb het bij ons een keer gezien, toen ze dat deden achter op de deel, de enddeuren open en 'stoeven' dat 't deed. Misschien was toen de dorsmachine kapot, een rechthoekig oranje geval dat ontzettend veel lawaai maakte. 'aldus Ludwien Harmsen)*
- 27 mei: *geweldig mooi weer. Zeer warm. Pas rigtig de 1ste mooie dag, die nou is warm is.*
- 28 mei: *Pinksteren; ontzettend mooi weer geweldig warm.*
- 29-30 mei: *Tommies luchtalarm. Nog even er uit geweest.*

- 30 mei: locomotief beschoten bij Winterswijk hebben we gezien van hieruit.
- 2 juni: Amerikanen weer met duizenden in Frankrijk bombarderen.
- 4 juni: Bernard Veldkamp heeft met 'n wichelroede water gezocht op de heetspringe. ('De heetspringe was ons weiland aan de andere kant van de weg bij Bosman. Er moest water gezocht worden om een put of waterplas te maken, waar de koeien water konden drinken. Ik weet niet, waarom dat stuk ' heetspringe' heette, misschien kwam er ergens warm water uit?' aldus Ludwien Harmsen)
- 's Avonds om 10 uur, Rome in geallieerde handen.
De moffen hebben Rome ontruimd.
- 6 juni. Regenbuien, koud. De dag der dagen. Eindelijk invasie. De geallieerden geland in N. Frankrijk met 4000 schepen en vele duizenden kleine schepen en 4000 vliegtuigen in eerste linie. Dat is nog is goed. Zo gaat ie goed.
- 7 juni: woensdag. 't Gaat goed van dinsdagmorgen al 13.000 vluchten gemaakt. 15.000 ton bommen afgegooid, nieuwe troepen per zweefvliegtuigen op te schiereiland van Cherbourg geland in colonne zweefvliegtuigen van 80 K.M. lang.
- 10 juni: gewaarschuwd voor de zwarten. Onderzeeër naar....gebracht.
- 12 juni: Russen zomeroffensief ingezet in Finland.
- 14 juni: 's morgens half 8 al Amerikanen, flink gebomd. Helemaal betrokken lucht. Konden niks zien. Emmerik gebombardeerd.
- 14-15 juni: Tommies luchtalarm in Aalten en Bredevoort. Eruit geweest.
- 16 juni: paard naar Aalten. Vordering voor de weermacht.
- 18 juni: B. Lievers z'n schuur afgebrand 's avonds van half 6 tot half 7 blussen geweest met emmers water.
- 20 juni: Locomotief beschoten in Lieveelde
- 21-22 juni: Tommies luchtalarm overal ½ uur uit bed geweest.
- 22 juni: Van de Japanse vloot 14 schepen vernield

- 23 juni: 's avonds landwacht in Bredevoort bij Haerst(?) (of Tharst?) en Jo Schreurs meegenomen, 16 landwachters zijn er geweest.
- 25 juni: zondag. Guus met 't accordeon en toen aan 't dansen.
- 25-26 juni: Tommies luchtalarm. 4 bommen gevallen in Lichtenvoorde. 8 huizen vernield. Konden de bommen hier naar beneden horen suizen.
- 26 juni: Cherbourg in geallieerde handen, gaat heel goed.
- 27 juni: Vitephs weer in Russische handen.
- 30 juni: Bij Vitephs en Bolorous werden 10.000 krijgsgevangenen en doden door de moffen achtergelaten.
- 3 juli: onweer ingeslagen in de strohoop van B. Wevers, alle mannen blussen geweest. Om 5 uur kwam de brandweer nablussen, alles uit elkaar gooien en dan water erop. Om 6 uur alles af.
- 4 juli: Minsk weer in Russische handen.
- 4-5 juli: Tommies, ongeveer 'n kwartier eruit geweest luchtalarm in Aalten en Bredevoort.
- 5 juli: 3 ganzen verkocht aan Herman te Bokkel.
- 7 juli: Generaal von Rumsted zei: ontslag gekregen als bevelhebber aan 't westfront.
- 8 juli: nieuwe rijwielband gekocht voor 165 gulden. Oorlogsbandjes.
- 9-10 juli: Tommies luchtalarm. 'n Rat doodgeslagen op zolder.
- 13-14 juli: Tommies bommen gevallen in Winterswijk.
- 18 juli: offensief in Frankrijk ingezet.
- 20 juli: Aanslag gepleegd op Hitler, jammer genoeg mislukt. 34 generaals gevangen genomen.
- 23 juli: Bernard naar Harreveld geweest.

- 26 juli: De Russen hebben 22400 keer geschoten vreugdeschoten wegens het veroveren van Lemburg. Stanislaus Sausmé (?)
- 28 juli: Bretst, Litowks en Kaunus weer in Russische handen.
- 5-6 augustus: Tommies bom gevallen in 't Woold.
- 9 augustus: Roggeland braken. Jonge paard met gierkar en al omgeslagen helemaal ondersteboven. 'n kar vol gier naar de mmmmm.
- 15 augustus: Maria Hemelvaart. Anglo-Amerikanen geallieerden geland in Zuid- Frankrijk met 800 schepen, 14.000 parachutisten geland en dan de troepen ontscheept. 1900 geallieerde bommenwerpers boven Duitsland, Nederland en België. 5000 ton afgegooid aan bommen op vliegvelden.
- 20 augustus: dokter er geweest voor Bernard.
- 21 augustus: dokter er weer geweest. 't Gaat heel goed in Frankrijk.
- 21-22 augustus: hier Joden opgepakt in Aalten.
- 22 augustus: vroege aardappels gerooid
- 23 augustus: aardappels geleverd in Aalten. Aardappels zijn voor de Gemeente. Parijs weer in Franse handen.
- 24 augustus: Roemenië gekapitleert.
- 25 augustus: 1300 Amerikanen boven Duitsland vliegtuigfabrieken gebombardeerd.
- 26 augustus: Amerikanen in Emmerik en Gelsen-Kirchen bombarderen.
- 31 augustus: Koninginnedag. 't Gaat heel goed.
Volgend jaar weer Koninginnefeest.
De Russen hebben Ploësti in handen. De Engelsen zijn in 2 dagen 100 km opgerukt, van de Seine tot Amiëns.
- 2 september: Amerikanen hebben de Belgische grens bereikt. Dieppe en Arras (?) in Engelse handen. Verdun in Amerikaanse handen. Zo gaat ie goed.
- 3 september: Prins Bernard benoemd tot opperbevelhebber van 't Ondergrondse leger. Zo gaat ie goed. Heel goed.

- 4 september: 's avonds om half 10 binnen zijn, gaat ontzettend goed.
De Engelsen hebben de Nederlandse grens bereikt.
Minister president Gerbrandy heeft 't bekend gemaakt.
Willem de Vries gaat niet meer werken in Bocholt.
Praten en gejuich. Overal!
- 4-5 september: Vanaf heden om 8 uur binnen zijn.
- 5 september: De Engelsen al bij Breda 's morgens.
- 6 september: Veel militaire treinen komen voorbij met oorlog materieel.
Allemaal Duitse rommel.
- 7 september: De moffen hier in de Christelijke school gekomen;
's morgens om 6 uur al. 7 uur 's avonds gingen ze weer weg.
- 9 september: Dat de Engelsen de Hollandse grens zijn overgeschreden is allemaal kwarts
geweest. Alleman iets voorpraten en is iedereen teleurgesteld, maar 't zal
toch wel gauw weer komen en dan!
- 10 september: 8 uur binnen zijn is niks. Helemaal geen tijd meer na 't melken.
- 13 september: 1 kar aardappels naar de 'Zusters' gebracht.
Deze dagen ontzettend veel vliegtuigen gezien, die hier over kwamen.
Gelukkig nog geen bommen of vliegtuigen hier naar beneden gekomen.
- 15 september: Heel spul. Alle man moeten zich melden van de 18 tot 50 jaar. Indien
men zich niet meldt worden er strafmaatregelen genomen. Veel mensen
gingen lopen. Men moest er soms om lachen.
- 16 september: nou is het nog veel groter spul. Ontzettend veel N.S.B.'ers op sjouw.
Donderdagavond kwamen er 17 bij Borninkhof. Vrijdag nog 10.
Vrijdagavond bracht Borninkhof ze rond in Bredevoort.
Bij Houwers, "De Scheper" bracht hij er 17.
Zaterdag hadden we gehoord dat er nog meer kwamen en jawel.
Zaterdagavond kwam er eerst 'n wagen vol van 30 man. En die werden
bij B. Wevers gebracht. 'n Poosje later kwamen er nog 7 wagens vol.
20 mensen met 3 wagens kwamen hier en 5 paarden: 2 hier in de wei;
2 bij Borninkhof en 1 bij Wevers. Dan zijn ze bij Somsen. Drenthel.
H. Wevers en naar men zegt Maandag nog meer. 't Zal me wat worden.
Die hier zijn, heten: De Vries, Hibbis en Jacobi. Jacobi is 'n 'zwarte' politie,
die moet 't zaakje regelen.

De eerste nacht hebben ze in de schuur geslapen, maar daar was 't te koud. Nou, zondagmiddag, hebben we in de koestal stro ingepakt en daar slapen ze nu. Ik wou dat 't spul gauw ophoepelde, want zoiets!! Ontzettende rare zaterdag. 'n Rare zondag. Brrr. Dit heb ik geschreven. Zondagmiddag. Vanmorgen waren ze in Aalten aan 't oppakken. Fietsen vorderen. Zijn we niet naar de kerk geweest. Wel in Bredevoort. Toen waarschuwden ze gauw weer naar huis. Bertus hebben we elders ondergebracht. Willem is vanmorgen vroeg naar huis gegaan. Henk Reusink is vanmorgen al hier geweest, kijken. Hij had er schik van. Ze willen allemaal wat hebben, de een 'n paard, de ander 'n wagen. En al zo wat meer. Om je ziek te lachen. En die n's bers dan hebben ze schik en dan huilen ze. Verder schrijven we later.

17 september: Veel Amerikanen overgekomen. Engelsen 's middags schieten bij Barlo en Bocholt. De mensen hier hadden schrik. "Dekking zoeken!!!, dekking zoeken!!!" zei Jacobi en ze renden allemaal naar binnen. Zelfs nog toen er 'n Duitse vliegmachine laag over kwam vliegen, vloegen ze onder de bommen. Hendrik Wiegers hier geweest, die zei, dat de moffen op Harreveld ook zo te pas waren. Amerikanen, Engelsen, Polen en Hollanders parachutisten geland bij Eindhoven, Nijmegen en Arnhem met 1000 zweefvliegtuigen en 3000 machines hebben eerst bommen afgegooid en toen zijn ze geland, 't gaat ontzettend goed.

18 september: maandag, 't gaat goed. Weer nieuwe landingen. Versterkingen aangevoerd bij Nijmegen en Arnhem. Amerikanen en Engelsen weer aan 't bombarderen in Het Roergebied.

19 september: Nieuwe landingen. 't Engelse tweede leger opgerukt van de Belgische grens tot aan Nijmegen. Amerikanen bombarderen een heleboel plaatsen in de Roer. Luchtgevecht hier boven de Haart en boven de Duitse grens. 2 machines zien neerstorten. 1 piloot met de parachute zien naar beneden komen. 's Avonds weer schieten, schieten! Lichtkogels. Luchtalarm. 's Middags fietsen vorderen. Net op tijd fietse weg!

20 september: nog 4 n's bers erbij gekomen. In de kalverstal ook stro ingemaakt.

21 september: Waalbrug bij Nijmegen onbeschadigd in geallieerde handen en nu zijn ze op weg naar Arnhem. Vandaag vermoedelijk voor 't eerst de 'V1' hier overgekomen.

21-22 september: Tommies geschut bij Nijmegen is hier te horen.

22-23

september: Jacobi z'n zoon ziek. Dokter gehaald.

23 september: Engelsen aan de Rijn gekomen bij Arnhem. 'n 40 Duitse jagers 's avonds net voor 't melken overgekomen. Melken net gedaan, kwamen er jagers weerom. Toen luchtgevechten. Hierboven. 1 Duitse jager neergeschoten, die is bij 'Mooiboer' neergestort. De piloot was dood; die avond 27 Duitse jagers neergeschoten. 14 Engelse jagers kwamen niet terug.

24 september: Niet naar de kerk geweest. Engelse patrouilles de Rijn overgestoken bij Arnhem. We wilden allemaal dat de n's bers weer is ophoepelden, want 't begint hatstikke te vervelen, bá.

27 september: luchtgevecht hierboven; mooi gezicht, maar!! Gevaarlijk.

28 september: 't hele N.S.B. spul van hier naar Aalten geweest, 't was 's middags ontzettend stil hier. Winterswijk 't station met 't rangeerterrein door 6 Engelse vliegtuigen beschoten en bommen opgegooid, zware aanvallen op Duitsland.
Van 16 tot 55 jaar moeten zich allemaal in Aalten weer melden. Er ging zowat niemand. De jongen van de Vries hier is ook gegaan, die gegaan zijn, moeten naar Zevenaar stellingen graven.
4 paar klompschoenen gekocht in Aalten aan de klompfabriek.

28-29

september: Duitsers doen aanvallen op de Waalbrug bij Nijmegen, maar 'n afweervuur dat je zien kon!! Ontzettend. Zoveel nog nooit gezien. 't Was net dat je handen vol rogge in de lucht gooit. Ontzettend, ontzettend.

29 september: Elst weer in Engelse handen. 't Gaat weer beter.

30 september: Winterswijk 't spoorwegemplacement weer beschoten en bommen gegooit. Net over de grens ook bommen gegooit. We konden hier zien dat ze 'n duikolucht maakten en dan knapte het er weer op.
's Middags om 5 uur weer in Winterswijk 8 vliegtuigen.

1 oktober: zondag. 's Morgens naar de kerk geweest, maar 's middags hoefde 't weer niet, waren ze weer aan 't oppakken.

2 oktober: In Bredevoort jongens opgepakt ook de pastoor en de dominee. 't Is mij 'n spul. Winterswijk weer gebombardeerd en beschoten. 's Morgens en 's middags nog is weer door 2 x 8 machines.
We wilden rogge laten 'srieuwen' bij Navis, maar dat hoefde ook niet. Nou hebben we 't zelf maar gedaan.

Als ge in Bredevoort kwam, werden we toch direct opgepakt en daar hadden we geen zin in.

- 3 oktober: bommen gegoooid in Winterswijk. Gisteren is de tijd 'n uur verzet. De helft van de mensen wist 't niet. In Winterswijk op de boterfabriek waren ineens 113 melkboeren bij elkaar en toen begonnen ze bommen af te gooien. Paarden begonnen te springen. Gelukkig niks gebeurd verder.
- 4 oktober: Aalten 't station gebombardeerd en 's namiddags bommen op de spoorbaan gegoooid in Lintelo, allemaal goed geraakt. Pastoor van Bredevoort is weer terug gekomen. Jacobi z'n vrouw en z'n zoontje zijn hier weggegaan. Ze zijn nu in Aalten.
Ze hebben hier ruzie gehad. Jacobi, de Vries en Libbis (of Hibbis?), en nou zijn er gelukkig al 3 weg. De paarden van de Vries hebben we nu bij Winkelman in de wei gedaan.
Wij hebben de weilanden toch al zo kaal.
De Westkapelse zeedijk is kapot gegoooid. (De Engelsen) Walcheren loopt nu zowat helemaal onder water. De dijk was 75 meter breed.
Bommen van 5 ton erop gegoooid.
- 4-5 oktober: Tommies; Muskieto's overal.
- 5 oktober: Tommies de hele dag. 's Morgens aanval op Winterswijk. 't Ging me er heen! Knapte van nog zo. Tegen de middag werd erop de betonweg 'n Duitse auto kapot geschoten. 4 vliegtuigen achter elkaar in duikvlucht naar beneden. Dan kwamen er ontzettend veel Amerikanen (1000 in Keulen) overoliegen allemaal naar de Roer. 's Middag kwamen er weer 4 naar beneden in duikvlucht, toen op de Aaltenseweg. 'n auto kapot geschoten. Auto's vlogen in brand. 's Avonds kwamen er 25 overoliegen en toen kregen ze er in de omgeving van Borken er van langs. De mensen hier kropen weer gauw in de schuilkelder. ('Deze was op de 'deel' en zat achter en kast achter de koeien. Je kon door de kast heen, omdat de achterwand open kon en dan kwam je in een klein hok waar pa o.a. de radio had staan. Het hok kon je verder niet zien', aldus Theo Harmsen)
- 5-6 oktober: Tommies. Muskieto's; Aalten luchtalarm: bommen.
- 6 oktober: weer vliegtuigen overal aan 't schieten.
- 7 oktober: Engelsen boven Emmerich en Kleef. 'n Gedonder 't heeft hier nog nooit zo hard geschut als vandaag. Deuren en ramen hebben we los gezet! Ontzettend. 't Hele huis stond te schudden ook bij de burens, de vimhopen. Je kon ze de hele tijd zien schudden. 't Was overal hetzelfde.

Ook in Aalten en Bredevoort, Lichtenvoorde, Harreveld. In Aalten 't wasgoed dat buiten lag, was zwart van as en stof dat allemaal aankwam waaaien. 't Was net of er 'n zware regenbui op kwam zetten. Zo trokken de rookwolken er langs. 't Heeft zo ongeveer 11/2 uur geduurd. Toen was 't hier over. |

De Engelsen hebben Walcheren weer gebombardeerd en 'n stuwdam in de Rijn dicht aan de Zwitserse grens.

8 oktober: Winterswijk, Lichtenvoorde en Harreveld fietsen vorderen.

10 oktober: 's middags bij Borninkhof met 2 man helpen dorsen.

11 oktober: fietsen vorderen bij Bredevoort, Aalten en Winterswijk. Hopen fietsen gekregen. 's Middags van half drie tot half 5 Bredevoort geheel afgezet, dat er niemand uit kon en toen ging 't aan 't vorderen. Bij te Selle hadden ze 5 fietsen gekregen. Als 't overal zo gaat, dan blijft er nergens geen fiets over. Laat ie fijn zijn.

's Namiddags. Gerrit Helmink uit Silvolde hier geweest en die vertelde dat er het zaterdagmiddag naar toe gegaan was. Verschrikkelijk. In Emmerich en Kleef. Dekens en pakjes pudding, kerkboekjes en alle rommel was daar terecht gekomen. Alles door de lucht. 't Was er heel donker geweest daar. Gerrit zei: "Als er in Emmerich nog 10 huizen overeind stonden, was 't wel op". Hier kwamen nog stukken verbrand papier terecht. Geen nieuws meer te horen. Annode leeg. Jammer genoeg.

14 oktober: Tommies in Lintelo en Winterswijk en Bocholt. Lintelo geen spoorbaan geraakt.

15 oktober: Weer Amerikanen. Tommies weer boven Bocholt.

16 oktober: Gijzelaars opgepakt in Aalten. Later weer los gelaten. Ongeveer 300 fietsen gekregen in Bredevoort. Allemaal opgepakt door de Duitsers.

17 oktober: 's nachts weer aan't oppakken. 't Is me 'n spul.

18 oktober: weer mensen opgehaald in Aalten en Bredevoort. Hele dag Tommies gevechtsoliegtuigen overal, waar ze iets zagen schoten ze op. Knallen dat ze deden. Engelsen over de Rijn bij Renkum.

- 19 oktober: 12 Gijzelaars opgepakt: als mannen nou zich niet melden!
 Worden de gijzelaars vanmiddag om 5 uur doodgeschoten.
 Zowat allemaal gingen zich melden. We liepen van hier met zo ongeveer 30 man naar Aalten toe. Op de markt een drukte van belang. Hebben er zich genoeg gemeld. Wagens vol gingen er op Zevenaar aan. Hopen ook met de fiets.
 't Was mij 'ne spul. 's Avonds om kwart voor 7 zaten we met 10 man bij Heijnkboer op de wagen en om 7 uur konden we weer naar huis gaan, daar er al genoeg weg waren.
 Zeven wagens vol stopten af en gingen weer naar huis toe.
 Allemaal hadden ze schik, dat ze weer naar huis konden gaan, maar we moeten ons gereed houden. We krijgen bericht wanneer we wel weg moeten.
 't Persoonsbewijs hebben ze ons afgenomen. Jan kon zo weer naar huis gaan, die hoefde niet weg.
- 20 oktober: vrijdag. 't Persoonsbewijs konden we vandaag niet terug krijgen, maar we kunnen zo rondlopen en nou zullen we wel verder zien.
- 21 oktober: De Duitsers hier overal aan 't oefenen. 1 zat er in de perenboom, 1 in de kersenboom, voor 't huis, achter 't huis.
 Bij Assink, Reussink. Overal waren ze. 't Leek wel mooi, als ze met al die zooi aan 't sjouwen waren.
 Bericht gekregen, dat we nu naar Bocholt heen moesten. Stellingen graven.
- 24 oktober: weer naar Bocholt hoeven niet veel te doen.
- 25 oktober: Oostenwind. In Bocholt van alles gezien: Russen, Polen, Fransen, Italianen en Serven, 'n spul volk. Honger, dat die kerels hadden. Ze grepen allemaal naar 'n boterham, die wij nog over hadden.
 Hopen Amerikaanse en Engelse bommenwerpers overgekomen.
- 26 oktober: Bocholt werken: loopgravens maken (graven van versperringen tegen de oprukkende vijand. L.H.V.). overal door 't land. Midden door de rogge, knollen, spurrie.
 As ge dat ziet! Allemaal verwoest spul, maar nou 't is maar in Duitsland.
- 27 oktober: Bocholt werken. Waar wij bezig zijn, wordt wel ongeveer 20 hectare verwoest.
- 28 oktober: Tommies de hele dag. Bocholt werken. Keulen gebombardeerd.
- 29 oktober: Zondag. V1 naar beneden gekomen in Barlo. Bocholt werken; 's middags tot half 1, daarna vrij af. 12 cigarettten gekregen.
 We verdienen 5 gulden daags.

- 30 oktober: Bocholt werken. Tommies. Haartmans Leide hier geweest.
- 31 oktober: Bocholt werken. 't Gaat weer goed. 60 Japanse schepen tot zinken gebracht.
- 1 november: Allerheiligen. Bocholt werken. Tommies daags en Amerikanen. Heel veel. Winterswijk weer bommen gegooit.
- 2 november: Allerzielen. Helemaal in geen kerk geweest. Raar iets. Zijn we niet gewend. Volgend jaar maar weer.
- 3 november: Weer naar Bocholt. Tommies. Hele dag. Luchtslag boven Leipzig.
- 4-5 november: Tommies. Lucht alarm in Aalten.
- 5 november: Zondag. Weer naar Bocholt tot 1 uur werken daar.
- 6 november: niet naar Bocholt geweest. Ontzettend veel Amerikanen en Tommies boven Münster. 1 vliegtuig naar beneden zien komen. Piloten eruit gesprongen.
- 8 november: Weer naar Bocholt werken. Wat we daags daar doen, kan ook in 'n uur gedaan worden.
- 8-9 november: 's morgens brand in Vragender. Bij 't Schaar. Van hieruit goed te zien.
- 9 november: sneeuwbuien. Niet naar Bocholt geweest.
- 13 november: Weer naar Bocholt geweest, ook de afgelopen dagen. Alle dagen 't zelfde liedje.
- 14 november: Regen. Bocholt.. 's middags al weer naar huis gegaan wegens regen. Herman Frenken en Johan met elkaar 't varken geslacht. Mooi van elkaar gekregen.

Boekje 4: A. Harmsen, Haart 57. - Periode: 21 november 1944 - 12 augustus 1945.

- 22 november: Bocholt arbeiden tot 12 uur. Toen naar huis gegaan. Doornat geworden onder 't fietsen.
- 23 november: regen. Bocholt, 's middags weer naar huis gegaan.

24 november: regen. De hele middag, om 3 uur weer naar huis gegaan van Bocholt.

25 november: weer naar Bocholt. G. Visser met 't paard hier gekomen daar anders de Duitsers hun de paarden afnamen in Miste toch al veel paarden afgenomen en dan kregen de boeren daar weer krukken voor in de plaats. 't Is me zo'n spul.

26 november: Alle Duitse soldaten en paarden trekken weg. Overal gaat allemaal Duitsland in. De boeren moeten 't spul wegbrengen. Niet naar Bocholt geweest.

30 november: Tokio staat in brand.

1 december: Weer naar Bocholt toe. Voor de andere mensen hier gaan we naar Bocholt, maar anders? De een kan van de andere niet zien, dat ie thuisblijft. En dan zeggen ze: "Ja, maar, die kon ook wel gaan werken in Bocholt!" Veel Hagenaars in Bocholt aangekomen onder strenge bewaking. Hagenaars en Rotterdammers zitten daar allemaal in de steenfabrieken.

3 december: 1e advent. 'n H. Mis geweest in Varsseveld, in de grote kerk voor 't eerst weer sinds 370 jaar, was voor de evacués uit Duiven. Brief van de Bisschop voorgelezen in alle kerken.

5 december: weer naar Bocholt. Geweldig veel Tommies 's morgens en 's avonds nog weer 't gaat er deze dagen ontzettend an.

6 december: St. Nicolaas. Regenbuitjes. Bocholt. Tommies verder niks.

8 december: De Vries, Krans, Eikendaal zijn weer naar huis gegaan. En de anderen zullen weldra wel volgen. Gelukkig dat de n.s. bers is weer ophoepelen.

10 december: 2e Advent. Bocholt arbeiden. Reuvekamp, n.s. bers, zijn weggereden.

11 december: Bocholt. 'De lustige 8' kwamen daar heel laag over heen Vliegen, ongeveer 25 m. Ze schoten op de flak in Dingden. De moffen liepen als hazen naar de bunkers.

13 december: niet naar Bocholt geweest. Dibbets heeft z'n spullen ingepakt en is hedenavond om half 7 vertrokken. Richting Klarenbeek. Gelukkig dat we ze kwijt zijn.

14 december: weer naar Bocholt geweest. Tommies. Bommen zien vallen: huis knal in elkaar bij Bocholt.

17 december: 3e Advent. Bocholt arbeiden. Hele dag Tommies schieten en bommen. Geschut bij Nijmegen kunnen we ook al 'n paar dagen weer hooren. Dan hard en dan is weer zachtjes.

18 december: geschut gaat hard. Duitsers 'n offensief ingezet in de Ardennen. Niet naar Bocholt geweest.

21 december: kippen van de 'Zusters' (klooster Dijkstraat) hier gehaald. 't Gesticht moet ontruimd worden. Betting z'n zaak, van de Velden z'n huis, Lou Heusinkveld z'n huis en Gerard Wiegers z'n huis.

22 december: weer naar Bocholt niks anders gedaan dan 'n beetje fietsen. Eerst naar Mussem, dan naar Biemenhorst en toen naar Bungeren en om ½ twee naar huis. 's Avonds beginnen te vriezen.

24 december: 4e Advent, hard gevoren, Niet naar Bocholt geweest tot en met 1 januari.

Kerstmis 1944

25 december: Eerste kerstdag. Mooi weer, hard gevoren. Tommies piloot naar beneden zien komen, gevangen genomen door de Duitsers. 's Middags Duitsers hier. Wilden 'n fiets hebben, maar ze hebben er geen een gekregen. Kwaad dat ze waren en schreeuwen en wij er net zo tegen in. Ze zijn weggegaan zonder fiets.

26 december: Tweede Kerstdag. 8 graden vorst. Moeder jarig. Ook nog geschaatst. 's Avonds hebben we 't er over gehad, hoe het er over 40 jaar uit zou zien. Als moeder is 100 jaar is. Alle avonden gekaart.

28 december: in Vragender waren ze met 't paarden vorderen. Twee varkens bij de Zusters opgehaald. 's Middags weer schaatsenrijden.

29 december: 's middags schaatsen. Tommies de hele dag. Duitsers weer terug geslagen in Luxemburg.

31 december 1944:

Zondag. Alweer 'n jaar verologen en de oorlog is nog niet voorbij. Wat staat er dit jaar te wachten? Hongersnood. Overal of zou 't gauw anders worden?? Laten we hopen dat 't van de Mei afgelopen is. En er vrede heerst.

Januari 1945.

- 1 januari: Maandag. Flink gevroren, mooi weer. Schaatsen rijden. Geweldig veel volk op 't ijs. Tommies heel de dag. 's Avonds gekeert.
- 2 januari: Bocholt arbeiden.
- 3 januari: 2 varkens voor de 'Zusters' hier geslacht.
- 6 januari: Driekoningen. Bocholt arbeiden. Tommies. Zijn nu in Steenderen aan 't werk.
- 7 januari: Zondag. Niet naar Bocholt geweest. Brief van De Bisscho voorgelezen over hongersnood. Zwarthandel en al wat zowat meer. Indien 't nog zo door gaat, gaan er veel mensen van honger dood. In 't Westen van 't land lijden 4½ miljoen mensen honger. Er komen nou al alle dagen hopen mensen van ginder om hier eten te halen en dan met 'n pak op de fiets gaan ze terug.
- 8 januari: maandag. Niet naar Bocholt geweest. Sneeuwbuien, veel.
- 8-9 januari: dik pak sneeuw gevallen.
- 9 januari: Tommies; veel volk gelopen.
- 11 januari: 5 ratten gevangen.
- 13 januari: 'Grietje' (het paard) er ook bij voor gehad. 't Ging direct best. Al had ie nog nooit niks gedaan. Hij trok goed.
- 14 januari: Luchtgevecht boven Lichtenvoorde: 7 vliegtuigen daar neer gekomen: 6 Duitse en 1 Engelsman.
- 15 januari: V1 in Winterswijk gevallen.
- 16 januari: schaatsen geweest. Evacuë hier gekregen.
- 17 januari: Bocholt geweest. Vanmorgen naar Bocholt spiegelgladde weg. Dan viel hier één dan daar. 2 uur over gedaan naar Bocholt. 's Avonds terug over Barlo ook 2 uur over gedaan. Allemaal losse sneeuw. Binnenweg lopen. We fietsten net in 't Woold toen Tommies in Barlo 'n auto beschoten. Auto totaal uitgebrand.

17-18 januari: Hele nacht vliegtuigen.

18 januari: 't Kan niet deien of 't most soezen en weien, maar dat dait's ook'.
Dooi weer. Naar Bocholt geweest. 's Avonds is fijn taart gegeten.
Was 'n taart van W. (Willem) de Vries.
Russen rukken heel snel op in Polen. Ze zijn zowat aan de Duitse grens.

19 januari: Bocholt arbeiden. Slecht weer. Sneeuwbuien! Geweldig bá wat 'n weer.
Hele tijd erin geweest.

21 januari: Zondag. Russen over de Duitse grens; Warschau, Krakau en Tilsis(t) in
Russische handen.
Moeder en Dopen geweest met de kleine van W. Sluiskes.

23 januari: gevoren 6 graden. Mijn verjaardag. Amerikanen over gekomen.
Veel. Veel volk gelopen.

24 januari: koud 9 graden vorst. Tommies hele dag.
Dokter de Weduwen dood geschoten in z'n auto ergens op
de Veluwe.

(De volgende aanvulling is toegevoegd ter informatie. LHV)
WENUM-WIESEL - We schrijven dinsdag 23 januari 1945, rond vijf uur
's middags, de Aaltense dokter Joop der Weduwen is op weg naar huis.
Hij is in Den Haag geweest, om daar bij de Duitse autoriteiten te pleiten
voor betere omstandigheden voor de dwangarbeiders in het werkkamp in
Rees, over de grens in de buurt van Megchelen en Gendringen. Maar bij
Hoog Soeren wordt de auto waar hij in zit beschoten door een geallieerd
jachtvliegtuig.
Der Weduwen stapte snel uit en probeerde dekking te zoeken, maar hij
raakt zwaargewond. Hij verliest veel bloed en overlijdt ter plekke, op de
Amersfoortseweg in
Apeldoorn. Zijn zwager,
die in Apeldoorn woont,
identificeert hem en
zorgt voor transport
van het lichaam
naar Aalten. Daar is
hij op de algemene
begraafplaats
begraven. Joop der
Weduwen is 43 jaar
geworden.

Joop der Weduwen - dwangarbeidersapeldoorn.nl

Willem van Houtum, Apeldoorns oorlogs-chroniqueur schrijft er op 23 januari over in zijn dagboek: "Een dokter uit Aalten, die zich veel bemoeide met de toestand van de gedeporteerden te Rees, is door Duitse onverschilligheid gestorven. De dokter vertrok verleden week vrijdag met twee Duitsers in een auto naar Den Haag. Hij wilde daar bij hoge instanties pleiten voor de verbetering van de behandeling van onze landgenoten in Rees enzovoort. Het baatte niet. Daardoor keerden zij dinsdag weer terug. Zij werden op de betonweg bij Hoog Soeren door een Engels vliegtuig beschoten. De dokter stapte ijlings uit de auto om dekking te zoeken maar zakte zwaar gewond neer. De beide Duitsers haalden hem de portefeuille, portemonnee enzovoort af en reden door naar de Ortskommandant in Apeldoorn. Deze weigerde de arts te vervoeren omdat het een burger was. Zodoende reden de beide Moffen door naar Aalten en overhandigden de portefeuille enzovoort aan de vrouw van de dokter. Deze kon op haar beurt ook niet voor vervoer zorgen. Zij riep de hulp in van een familielid in Apeldoorn. Deze slaagde er met behulp van de politie in het lijk (de arts was aan te groot bloedverlies overleden) naar Aalten te doen overbrengen. Door de vele beschietingen heet het betongedeelte van de Amersfoortseweg bij Hoog Soeren in de volksmond al 'Dodenweg'."

In het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten wordt aandacht aan het verhaal van Der Weduwen besteed, ook op de site dwangarbeidersapeldoorn.nl is meer over hem te lezen. Het dagboek van Willem van Houtum is te lezen in de Apeldoornse Oorlogskroniek.

- 25 januari: gaat geweldig goed. De Russen op 250 km. Van Berlijn. Tommies.
- 27 januari: Russen op 200 km van Berlijn.
- 28 januari: Zondag. Tommies de hele dag. V1 weer naar beneden zien komen. V1 in Meddo en V1 in Hupsel. Russen op ongeveer 150 km van Berlijn. Gaat goed, gaat heel goed. Bommen gevallen in Aalten. 1 op de pastorie, Pastoor dood en 1 Duitser, bijde dienstmeisjes ernstig gewond. Pastorie helemaal in elkaar. 't Was net onder 't lof. Beelden in de kerk vielen naar beneden; het gewelf scheurde en de pijlers in de kerk. Zijn gelukkig geen ongelukken gebeurd. De kerk kan niet meer gebruikt worden, wegens 't gevaar van instorten. Waar in 't vervolg de diensten zullen gehouden worden weten ze nog niet. Ook bommen gevallen bij de boterfabriek. 2 nog niet ontploft.

- 31 januari: generator hout gezaagd, en kapot gemaakt, allemaal houtjes van zo ongeveer 10 cm lang. 7 manden vol. Antraciet is er niet meer en daarom moeten de boeren zelf 't hout doen voor de gasgenerator, als ze dorsen willen. 's Avonds de V1 bij Aalten neer gekomen. Ruiten overal kapot, daken kapot, 'n rommel overal! Diep gat geslagen.
- 1 februari: begrafenis van de pastoor van Aalten, de H. Mis was in de Nederlands Hervormde kerk om 10 uur. H. Mis met 3 heren.
Na de mis 'n preek en daarna begrafenis vanuit 't gesticht. Er was veel volk.
Pastoor z'n huishoudster is nu ook overleden.
Er zijn 9 gijzelaars opgepakt van de 16 tot de 60 jaar moeten zich weer melden.
- 3 februari: hele dag Tommies overal! Benzinetanks naar beneden gekomen. 65 km zijn de Russen van Berlijn!
- 4-5 februari: vliegmachine gevallen bij Kolste, allemaal aan brokken, 3 piloten dood, twee er van door.
Bommen gevallen achter op de Haart.
- 6 februari: Willem weggegaan. Hele dag Tommies, heel veel en Amerikanen. 's Avonds Kleef en Korg gebombardeerd, deuren en ramen rammelden geweldig.
- 7 februari: weer naar Bocholt geweest. Hele dag 't geschut te horen. Borninkhof met 2 man en dorsen.
- 8 februari: Bocholt arbeiden, 'n 100 tal bommen gevallen in en bij Aalten. 10 doden en veel gewonden. Splinterbommen allemaal.
Bij Hogenkamp 3 doden. Hele dag Tommies. Overal schoten ze op paarden, auto's, wagens. De hele dag 't geschut te horen. 't Begint goed te gaan.
- 14 februari: Woensdag. Willem teruggekomen. Kon niet doorgaan de tocht. 5 evacueerden gekregen. De twee Belgischen naar Seinhorst gegaan, die maandag gekomen zijn.
- 15 februari: 28 man vandaag weer hier geweest. 'n Drukke van belang.
- 16 februari: 13.000 vliegtuigen boven Duitsland geweest. Ongeveer zo om de 50 man hier geweest. Allemaal bedelaars.
Geweldig veel vliegtuigen vandaag.
- 17 februari: weer bedelaars, hele dag.

- 18 februari: 1-ste zondag van de Vasten. Moeder naar Sluiskes geweest.
- 19 februari: Mooi weer. Amerikanen en Tommies. Gisteren Wesel helemaal kapot gegooid. Bocholt arbeiden. Iedere keer bedelaars.
- 21 februari: Tommies en Amerikanen hele dag zó door. Niet naar Bocholt geweest. Bedelaars hele dag.
- 23 februari: goed weer. Bocholt arbeiden. Amerikanen en Tommies. Veel bedelaars gelopen hier, gaat alle dagen zo door.
- 24 februari: Tommies hele dag. Bommen gevallen in Aalten: 6 doden en veel gewonden. Veel rommel. Huizen in puin. Miste bommen gegooid.
- 25 februari: 2e zondag van de Vasten. Lammers hele familie opgepakt. Eerst naar Doetinchem en later naar Eibergen gebracht. (Op 25 februari '45 moet de hele familie Lammers het huis uit. (Volgens tante Lien was het huis gevorderd door de Duitsers). Aldus Ludwien Harmsen) Weer Tommies en Amerikanen, bommen in Aalten en Miste gegooid.
- 26 februari: Bocholt arbeiden. Ida weggegaan; zij wil naar Hilversum lopen.
- 26-27 februari: Tommies pamfletten uitgestrooid.
- 4 maart: 3e zondag van de vasten. Tommies bommen in Winterswijk.
- 5 maart: Bocholt arbeiden. Anglo-Amerikanen komen overal aan de Rijn. Sofi van Ol'pas ook hier geweest; vragen of de familie Hulshof hier onderdak kon krijgen, omdat ze 't huis uitgezet zijn.
- 7 maart: Familie Hulshof hier gekomen. (Dat is dus dezelfde familie, de familie Hulshof Lammers uit Zieutowent. Aldus Ludwien Harmsen) 's Morgens al om kwart voor acht waren ze al hier: 8 personen. Bocholt arbeiden.
- 8-9 maart: Tommies . bommen in Aalten. 1 dood.
- 9 maart: niet naar Bocholt.

- 10 maart: Bocholt arbeiden. Annode gekregen, nou kunnen we weer luisteren. Nou al 20 nachten achter elkaar naar Berlijn geweest en daags gaan ze ook altijd met 'n paar duizend weer Tommies en Amerikanen.
- 11 maart: 4e zondag van de Vasten.
Morgen moeten alle mannen van 16 tot 60m jaar zich weer melden voor arbeids-inzet.
Anna Hulshof en Oom Jan van Hulshof trienen hier geweest.
- 12 maart: Bocholt arbeiden. 2 Zwarten hier geweest, maar 't ging goed. Alles was weg. We zijn nou alle dagen met 20 man.
- 13 maart: weer Bocholt arbeiden. Veel Duitsers op de Haart gekomen.
- 13-14 maart: Voor de Duitsers 'n auto van Winterswijk gehaald. Hele nacht op pad geweest.
- 14 maart: niet naar Bocholt. 't Werk daar is afgelopen. Wij moeten nou allemaal naar Varsseveld.
- 15 maart: naar Ulft arbeiden. Van Varsseveld zijn we verder gestuurd naar Ulft.
- 16 maart: Ulft arbeiden. 1½ á 2 uur fietsen.
- 17 maart: nou naar Gendringen. Tommies en Amerikanen, alle dagen met duizenden. Hier jong beest geslacht en ingezouten al, hele dagen loopt 't met moffen, die iets willen hebben.
- 18 maart: Passie zondag. Tommies en Amerikanen. Bocholt deze week al flink gebombardeerd.
- 19 maart: Gendringen schansen. Tommies en Amerikanen hele dag. Mijn fiets afgehaald door de Zwarten, zal ik wel niet terug krijgen, maar is afwachten.
- 20 maart: Niet schansen. Bij de burgemeester geweest om de fiets terug te krijgen, maar de kerel was kwaad, zal wel op niets uit lopen.
- 21 maart: schansen vandaag in Anholt. Geweldig veel Tommies en Amerikanen. Ieder ogenblik lagen we voor de grond, dan in de greppel en dan suisdan de bommen naar beneden.
4 Aaltense en 8 Winterswijkse schansers verongelukt in Varsseveld en Ulft.

- 22 maart: *Bocholt knal plat gebombardeerd, 't Was hier 'n rook van nog zo.
't Werd er helemaal donker van. De zon werd zowat helemaal verduisterd
door de rook. Verbrand papier en as viel de hele middag hier neer.
In Winterswijk ook weer veel bommen gegoooid. Vandaag niet geschanst.*
- 23 maart: *niet geschanst. Hele dag weer Tommies en Amerikanen.
In Miste de spoorbaan kapot gegoooid. 's Middags ging 't los an 't front.
Bommen en granaatvuur. Geweldig. 't Hele huis rammelde als 'n
Om 4 uur begon 't, de hele avond ging 't door. Om 9 uur zijn de Engelsen
over de Rijn getrokken.
Zo gaat ie goed.*
- 23-24: *Tommies.*
- 24 maart: *mooi weer, niet geshacht (geschanst?). Luchtlandingstroepen afgegooid
achter de Rijn. 3100 zweefvliegtuigen geland over de Rijn. 40.000 man
afgezet. Gaat goed. Op 4 plaatsen al over de Rijn. Ongeveer 'n 10.000
vliegtuigen los geweest vandaag.*
- 24-25 maart: *Tommies schieten: kanonnen gebulder hele nacht.*
- 25 maart: *Palmzondag, mooi weer. Hele dag gedonder. 8500 vliegtuigen vandaag.
Al 'n bruggenhoofd van 30 bij 15 km. Schansen is gebeurd. Gelukkig!
22 weken gegraven.*
- 25-26 maart: *Tommies. Kanongebulder.*
- 26 maart: *Mooi weer. Hele dag vliegtuigen: 5500. Kanongebulder.*
- 26-27 maart: *Tommies*
- 27 maart: *Mist. Hele dag rustig. Niks te doen. 8 km zijn ze van Bocholt.
Gaat heel goed. Zijn ook in Würtzburg.
Evacués op 't Molenveld in de loods.*
- 27-28 maart: *Tommies. 16 biggen geboren.*
- 28 maart: *Mooi weer. Tommies en Amerikanen. Bomen snoeien.
Hout binden. Draad maken.
Gaat goed.*
- 28-29 maart: *Tommies. Nou 36 nachten achter elkaar naar Berlijn geweest.*

- 29 maart: regenbuitjes. 4 soldaten gekregen. Gaat goed. Molshopen slaan. Tommies aan deze kant Bocholt. Borninkhof met z'n huisgezin van schrik gaan lopen. Al enkele bruggen (in Aalten) laten springen.
- 29-30 maart: regenbuitjes. Hele nacht kanonvuur. 't Rammelt hier hard.
- 30 maart: Stille Vrijdag. (Goede Vrijdag!). Wind en regenbuitjes. De moffen zijn op de loop. Gaat goed. 't Is vandaag Goede Vrijdag en goed was 't. vandaag, vandaag stille vrijdag, maar stil was 't helemaal niet. 'n Lawaai van nog zo. Om half 12 't eerste bericht. "De Tommies in Aalten" en daar ging 't schreeuwen. Lawaai! 'n Hoera van nog zo! Om twaalf uur hebben we 't 'Te Deum' gezongen. De radio werd uit 't hok gehaald. Aan 't praten kwam geen end. Vanmorgen nog moffen hier en nou al Tommies. Met 1 uur kwamen de eerste tanks en pantserwagens van de kapel binnendoor, door 't Vêne hier naar toe. Hier op de weg hielden ze stil. Sigaretten, kwadde (=Kwatta Chocoladereep? LHV) en bonbons werden uitgedeeld hier onder de mensen. Dan reden ze verder in de richting Winterswijk. De hele middag verder reden hier de tanks en pantserwagens langs heen en terug. Iedere keer zaten er moffen als krijgsgevangenen bij op. De moffen zitten hier en daar nog verscholen, maar zullen nog wel opgeruimd worden. "t Is wel stille vrijdag, maar 't lijkt er niks op. Vandaag gaat alles holderdebolder. Als alles zo gaat als vandaag, dan komen we er nog heel goed af. Bij Aalten en op Lichtenvoorde aan wordt nog gevochten.
- 30-31 maart: Tommies geschut in de verte.
- 31 maart: mooi weer. Gaat goed. Tommies in Lichtenvoorde, Winterswijk, Groenlo, Ruurlo, Varsseveld. Er kwamen ontzettend veel tanks en pantsers en auto's door Aalten. Allemaal verder op. N.S. b.ers allemaal opgepakt. Bij Borninkhof zijn wij nou baas, zolang als die lui er nog niet weer zijn. De N.S.B. ers allemaal in 'Tivoli' gestopt. De Duitsers hebben alle bruggen (in Aalten) nog laten springen op 1 na.
- 31-1 april: Tommies.
- 1 april: Paschen. Zo'n Paschen als nu beleven we nooit weer. Willem, Leo z'n vrouw en dochter zijn gistermorgen om 7 uur al vertrokken richting België. Hele dag vliegtuigen. Ze landen ook bij 'De Domme Aanleg' en in 't Vene. Ontzettend veel auto's in Aalten. Van 'De Domme Aanleg' tot in Zieuwent stond 't tank aan tank.

De Harreveldse-, de Lieveldse- en de Vragenderweg stonden ook helemaal vol.
De 'ondergrondse' regelt overal 't verkeer. 't Is ontzettend druk.
Levensgevaarlijk soms.

- 1-2 april: Tommies geschut bij Doetinchem te horen.
- 2 april: 2de Paaschdag. Hele dag doortrekkend militair verkeer: druk, druk, druk.
De familie Hulshof Lammers naar huis vertrokken. Nou al 10 man weggegaan.
Nou nog 7 en dan is 't weer gewoon. Wordt 't stil van hier.
's Avonds naar Aalten geweest kijken naar de Tommies.
De eerste krant weer gekregen. Burgerauto's en motor's rijden ook al weer.
Fietsen komen ook overal weer los. Onderduikers, Joden. Van alles zie je weer.
- 3 april: De Zusters zijn vandaag weer in 't gesticht gekomen.
Lucie en Jan zijn bij Borninkhof.
De tijd is een uur vooruit gezet. Dubbele Engelse zomertijd hebben we nu.
- 4 april: Tommies gaat goed. Op zoek geweest om het paard terug te vinden; Ruurlo, Borculo, Lochem, Eibergen, Groenlo, maar niks gevonden. Nog altijd druk militair verkeer.
- 7 april: Tommies heel de dag. Gaat goed. 20 km. Van Bremen, 15 km van Hannover.
- 8 april: Parachutisten geland ten oosten van de Zuiderzee en dicht bij Groningen.
- 10 april: Hele dag Tommies en Amerikanen.
Ontzettend veel hier overgekomen.
Wel 60 groepjes van 12 gezien.
- 11 april: Theo Albada Jelgersma, (ondernemer, VéGé. LHV), hier geweest met z'n auto.
Hij is nou soldaat bij de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten.
Tommies en Amerikanen; heel veel Canadezen zijn tussen Zutphen en Deventer de IJssel over gestoken.
- 12 april: Tommies zijn op 150 km van Berlijn. Hannover in Engelse handen.
De nieuwe pastoor van Aalten hier geweest, bedelen voor levensmiddelen, veel volk gelopen. Heel de dag vliegtuigen. Königsberg in Russische handen.
90.000 krijgsgevangenen, 40.000 doden.
- 14 april: Tommies en Amerikanen. Arnhem in Engelse handen. Ze zijn in de buitengebieden van Apeldoorn. Assen is veroverd. Ze zijn ook in de stad Groningen. Potsdam gebombardeerd.

- 15 april: In 't Westen van 't land krijgen de mensen 400 gram brood en 1 kg. Aardappelen in de week. Er gaan ontzettend veel mensen van honger dood. In Amsterdam werden 1500 doden in 'n kerk opgestapeld. Begraven doen ze ze niet meer. De mensen hebben geen fut meer. Zwaluws gezien.
- 16 april tot 21 april: bij Willem geweest in Miste.
- 22 april: Zondag. Leipzig en Neurenberg en Stuttgart in geallieerde handen. Russen in de voorsteden van Berlijn. Canadezen staan aan de Grebbelinie en dicht bij Amersfoort. De moffen laten in 't Westen van 't land alles onder water lopen.
- 24 april: Berlijn half in Russische handen.
- 25 april: Hitlers hoofdkwartier in Berchtesgaden gebombardeerd.
- 26 april: Bremen in Engelse handen. Opstand in Noord-Italië.
- 27 april: Gisteren om 10 minuten over half vijf zijn Amerikaanse en Russische troepen bij elkaar gekomen in..... Gaat goed zo, heel goed. Mussolini gevangen genomen. (en wat later gedood (=vermoord!) en publiekelijk 'op kop' opgehangen. LHV).
- 28 april: Capitulatie door Himmler aangeboden aan Engeland en Amerika, doch niet aan Rusland. Hebben ze afgewezen. Hitler is ziek volgens de Duitsers. 't Zal wel zo zijn? Amerikanen en Russen staan over 'n front van 80 km al bij elkaar langs de Elbe, gaat goed! Misschien nog een week, en dan is 't met Duitsland wel gebeurd. Van Aken tot Groningen langs de Hollandse grens over een strook van 5 km breed moet alles geëvacueerd worden. Alle Duitsers moeten daar weg.
- 29 april: Vandaag zijn 600 ton levensmiddelen boven Den Haag, Leiden en Rotterdam afgegooid. (Adolf Hitler trouwt met Eva Braun. LHV)
- 30 april: vandaag zijn 1250 ton voedsel boven West Nederland afgegooid. Weer Den Haag, Rotterdam en Leiden. (Adolf Hitler schiet zichzelf dood. LHV)
- 1 mei: 1800 ton levensmiddelen afgegooid. Voedsel wordt nu ook over land en over zee aangevoerd.

- Alle dagen nu niks anders dan transportoliegstuigen, die hier overkomen. Hitler is nu overleden (30 april). Dönitz is zijn opvolger. Ribbentrop is afgetreden.
- 2 mei: 1000 ton levensmiddelen over land aangevoerd. Door de lucht...ton. 1 miljoen Duitsers hebben gecapituleerd in Noord-Italië en 'n gedeelte van Oostenrijk. Sleeswijk-Holstein en Denemarken zijn afgesneden. Gaat goed. In april 1 ½ miljoen krijgsgevangenen gemaakt en 150 generaals en admiraals.
- 3 mei: gaat goed. De Duitsers geven zich met duizenden over. Berlijn heeft gecapituleerd. Goed zo! Over de 10.000 krijgsgevangenen.
- 4 mei: vrijdagavond 9 uur: GROOT NIEUWS. Capitulatie van Duitse troepen in 't Westen des lands. 't Nieuws ging rond als 'n lopend vuurtje. Schieten over al van vreugde. De mensen waren allemaal dol van vreugde.
- 5 mei: Regenbui. Om 8 uur vanmorgen ging de capitulatie in. Hedenavond overal optocht en vuurwerk. 'n Volk overal! Geweldig!
- 6 mei: Zondag. Weer 'n hoop Duitsers Capituleren in Beieren en Oostenrijk. Gaat goed zo! Koeien dag en nacht buiten.
- 7 mei: Canadezen zijn Holland ingetrokken. 's Middags half 5: extra bericht aan de radio: Duitslands algehele capitulatie. De oorlog in Europa is geëindigd. VREDE.
- 8 mei: Churchill en de koning spreken tot het volk. Engelsen en Canadezen bezetten West-Nederland. De oorlog tegen Japan gaat verder.
- 9 mei: Overal wordt feest gevierd. Goering en z'n vrouw gevangen genomen. Goebbels z'n lijk gevonden.
- 10 mei: Hemelvaartsdag. Vandaag 5 jaar dat de oorlog begon in Nederland. Nu gelukkig weer geëindigd. Vanavond dansmuziek in Vragender. Zijn we er naar toe geweest, ging heel mooi
- 13 mei: Zondag. Tropen en materiaal verscheperingen naar 't Verre Oosten vanuit Europa, begint vandaag. Liefde geweest: dansen.

- 28 mei: 's avonds ontweer en hagelstenen, zo groot als duiveneieren.
- 29 mei: paardenkijkdag geweest in Winterswijk.
- 8 juni: schoolkinderen hebben Coloradokevers gezocht in de aardappels.
- 28 juni: Rede der Koningin en van de minister president.
- 15 juli: Ergens in Sneek werd een voetbalwedstrijd gehouden; entree: 'n lepel of vork voor de getroffen gebieden. Er wordt ontzettend veel opgehaald.
- 6 augustus: 'n nieuwe bom uitgevonden, de z.g. atoombom, ontzettende uitwerking. (Op 6 augustus een bom op de Japanse stad Hiroshima en op 9 augustus op de Japanse stad Nagasaki. LHV)
- 9 augustus: Vanaf vandaag Rusland in oorlog met Japan.

Boekje 5: A. Harmsen, Haart 57: Periode 13-8-1945 tot 20- 4- 1947

- 15 augustus: Japan heeft gecapituleerd. De oorlog is geëindigd. Goed zo. Weer vrede.
- 16 augustus: Nationale feestdag. 's Avonds weer dansen van half 8 tot 12 uur.
- 22 augustus: voor de laatste keer ingeënt tegen Typhus.
- 26 augustus: Vandaag begint 'De bezetting van Japan'. De invasiefilm gezien in de Winterswijkse bioscoop.
- 29 augustus: begin van 't feest in Aalten.
- 30 augustus: feest in Aalten. 's Nachts om half 1 thuis gekomen.
- 31 augustus: Koninginnedag. Grote optocht in Aalten, aan meegedaan. Reuze mooie optocht. 's Avonds dansen, half twee thuis.

1 september: feest in Bredevoort. Twaalf uur thuis.

3 september: 's avonds feest houden in Bredevoort. Half 1 thuis.

4 september: 's Avonds weer feest houden. Half 2 thuis. Eindelijk de feestelijkheden afgelopen. Gelukkig. Ik heb zin is weer aan de slag te gaan.

16 september: de tijd is een uur verzet. Lichtenvoorde openluchtuitvoering.
't Duurde van 3 uur tot half 7. Was heel mooi.

21 september: Nieuw geld gekregen: briefjes van f1,- en f2,50. Volgende week moet al het oude geld ingeleverd zijn.

31 december: Oudejaarsdag. Poffertjes eten. Zijn hier om 10 uur naar bed gegaan.
't Laatste oorlogsjaar is om, voorbij nu die tijd. Omgevlogen.

1 januari 1946:
Dinsdag. Bioscoop in Aalten.

3 - 8 januari: in Arnhem en Schiedam geweest. Rotterdam... de Maastunnel gezien.
Fijne vakantie gehad.

10 januari: Onder dankzegging voor de bewezen diensten is Jan Harmsen afgetreden
als beheerder van Borninkhof.

23 januari: schaatsen. Mijn 24-ste verjaardag.

'Hoe zou 't volgend jaar zijn om dezen tijd.....?'

Dit dagboek-overzicht werd middels een computer vastgelegd door:
LHV, L.H. de Vries. Haartseweg 31 7121 KZ Aalten. Tel. 0543-565405;
email: lhdevries@hotmail.com

(April 2020, tijdens de Corona-, Covid 19 crisis)